

A Történettudományi Intézet hírei

1968. augusztus 18-án *Molnár Erik*, az Intézet volt igazgatója, a nagy marxista filozófus és történész tiszteletére Kecskeméten emlékülést tartottak. Az ülésen özvegye, tíz tagú akadémiai küldöttség *Pach Zsigmond Pál* akadémiai levelező tag vezetésével és egykori barátai, ismerősei vettek részt. Az ünnepség után a szoborsétányon felavatták Molnár Erik mellsobrát, Grantner Jenő művét.

Mályusz Elemérnek, az Intézet főmunkatársának kiemelkedő tudományos tevékenysége elismeréséül 1968. augusztus 26-án a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetését adományozta.

A Magyar Történelmi Társulat 1968. november 18-án nyilvános igazgatóválasztmányi ülést tartott az Akadémián, melyen *Pach Zsigmond Pál* alelnök számolt be a IV. Nemzetközi Gazdaságtörténeti Kongresszusról (Bloomington).

A négyévenként megrendezésre kerülő nemzetközi történészkonferencia soron következő ülését Róma, Stockholm és Bécs után 1970-ben tartják első ízben szocialista ország fővárosában, Moszkvában.

A Magyar Tudományos Akadémia 150 éves történetének megírására a Történettudományi Intézet kapott megbízást.

Az Intézet 1969. január 31-én termelési értekezletet tartott, melyen *Pach Zsigmond Pál* igazgató számolt be az utóbbi időszak eseményeiről, az elkészült munkákról és hangsúlyozta a készülő tízkötetes „Magyarország története” fontosságát az Intézet tervében. A beszámolót élénk vita követte.

Az Intézet *ideológiai továbbképzési programja keretében* 1968 októberében *Berend T. Iván* egyetemi tanár „A közgazdaságtudomány és a történettudomány egymásratalálása” c. előadásával vitát rendezett, melyhez *Katus László* és *Orbán Sándor* referátummal kapcsolódtak.

1968. november 11—12-én a Kommunista Magyarországi Pártja megalakulásának 50. évfordulóján az MSzMP Központi Bizottsága, Párttörténeti Intézete, Társadalomtudományi Intézete és Politikai Főiskolája tudományos ülésszakot rendezett. Az I. szekció (1918—1944) vezetője *Erényi Tibor* kandidátus, a II. szekció (1945—1968) *Berend T. Iván*, a történettudományok doktora volt. Az Intézet tagjai közül *Csatári Dániel*, *L. Nagy Zsuzsa* és *Ságvári Ágnes* kandidátusok tartottak korreferátumot.

A Történettudományi Intézet Tudományos Tanácsa 1968. november 25-én ült össze. Napirendjén szerepelt: 1. Jelentés az Intézet 1966—1968. évi tervének teljesítéséről. 2. Az Intézet új hároméves terve (1969—1971).

Viták

Ormos Mária 1968. július 29-én védte meg kandidátusi disszertációját, melynek címe: „A francia biztonsági politika problémái a Dunamedencében”. Opponensek voltak: *Mérei Gyula*, a történelemtudományok doktora és *Tokody Gyula*, a történelemtudományok kandidátusa.

Az Intézet *feudáliskori magyar osztálya* 1968. október 28-án vitatta meg *Mályusz Elemér* főmunkatárs az „Egyházi társadalom a középkori Magyarországon” című elkészült munkáját. Az osztály tagjain kívül számos intézeten kívüli történész is részt vett a vitán.

A legújabbkori magyar osztály Vida István tudományos munkatárs „A Független Kiszegzdepárt belső irányzatainak kialakulása 1945 nyarán és az augusztusi Nagyválasztmány” című tanulmányát vitatta meg 1968. szeptember 27-én.

Az egyetemes történeti osztály 1968. október 11-én *Jemnitz János* „A nemzetközi munkásmozgalom az I. világháború éveiben”, december 13-án pedig *Kövágó László* „A nemzetiségi kérdés, 1918—1919” című munkákat bocsátotta vitára.

Az Intézet tagjainak 1968 június—december között megjelent munkái:

- Ádám Magda* „Magyarország és a kisantant a harmincas években”. Bp. Akadémiai Kiadó, 1968. 389 l.
- Bartha Antal* „A IX—X. századi magyar társadalom”. Bp. Akadémiai Kiadó, 1968. 193 l.
- Auguste Blanqui válogatott írásai. Bevezető tanulmányt írta, jegyzeteket készített és szerkesztette *Jemnitz János*. Bp. Gondolat Kiadó, 1968. 337 l.
- Csatári Dániel* „Forgószélben. Magyar—román viszony, 1940—45”. Bp. Akadémiai Kiadó, 1968. 492 l.
- Heckenast—Nováki—Vastagh—Zoltay* „A magyarországi vaskohászat története a korai középkorban”. Bp. Akadémiai Kiadó, 1968. 253 l.
- Kovács Endre* „Ausztria útja az 1867-es kiegyezéshez”. Bp. Kossuth Kiadó, 1968. 336 l.
- Kővágó László* „Nemzetiségi kérdés — nemzetiségi politika”. Bp. Kossuth Kiadó, 1968. 105 l.
- Makkai László* „Az idő sodrában”. II. A középkor története. Bp. Minerva Kiadó, 1968. 262 l.
- Márkus László* „A Károlyi Gyula kormány kül- és belpolitikája”. Bp. Akadémiai Kiadó, 1968. 320 l.
- Sz. Ormos Mária* „Merénylet Marseille-ben”. Bp. Kossuth Kiadó, 1968. 227 l.
- Vörös Antal* „Óvár, Óvár . . .” A Mosonmagyaróvári Agrártudományi Főiskola 150 éve. Bp. Mezőgazdasági Kiadó, 1968. 221 l.
- Zimányi Vera* „A rohonc-szalonaki uradalom és jobbágysága a XVI—XVII. században”. Bp. Akadémiai Kiadó, 1968. 355 l.
- Az Intézet gondozásában kiadott *Értekezések a Történeti Tudományok Köréből*. Új sorozatban megjelent:
43. száma: *Szendrey István* „Egy alföldi uradalom a török hódoltság után”. 1968. 169 l.
44. száma: *Somogyi Éva* „Választójog és parlamentarizmus Ausztriában (1861—1907)”. 1968. 186 l.
- Az *Értekezések* szerkesztésével az Intézet vezetősége *Varga Jánosnak* az Intézetből történt kiválása után *Spira Györgyöt* bízta meg.

Nemzetközi kapcsolatok

Anglia

Elemér Macartney, oxfordi egyetemi tanár egy hétig Magyarországon tartózkodott, ahol a magyar krónikairódalom kutatásának módszerét tanulmányozta. Az Intézet egyes munkatársaival többször találkozott.

Bartha Antal 1968. október 10.—december 12. között a British Council ösztöndíjasként tett tanulmányutat Angliában.

Ausztria

Kolossa Tibor, az Institut für Osteuropäische Geschichte und Südostforschung der Universität Wien meghívására nemzetközi konferencián vett részt 1968. szeptember 5—10. között. A konferencia „A parasztság és az iparosítás kapcsolata a XIX. század második felében” című témát tárgyalta. Kolossa Tibor referátuma „Az agrárnépesség társadalmi rétegződése” címen hangzott el.

A bécsi Arbeitsgemeinschaft für Geschichte der Arbeiterbewegung in Österreich által évenként Linzben rendezett, 1968-as nemzetközi konferencián magyar részről *Erényi Tibor*, *Jemnitz János* és *Pamlényi Ervin* vett részt. *Erényi Tibor* a munkássajtó kérdéseire, *Jemnitz János* a II. Internacionálé historiográfiájához készített referátumot.

1968. október 25—29. között az Österreichisches Ost- und Südost-Europa Institut nagyszabású nemzetközi tudományos ülészakot rendezett Bécsben, amely az Osztrák-Magyar Monarchia összeomlásával foglalkozott „1918 ősze” címmel. — Magyar részről a következők vettek részt: *Ránki György*, *Gonda Imre*, *Hanák Péter* és *Mucsi Ferenc* az Intézetet, *Berend T. Iván*, *Farkas Márton*, *Gábor Sándorné*, *Galántai József*, *Hetés Tibor* és *Siklós András* a többi történész intézményt képviselte. *Berend—Ránki* főreferátumának címe volt: „Közép-Európa gazdaságtörténeti helyzetének átalakulása az Osztrák-Magyar Monarchia összeomlása után”; *Hanák Péter* „A nemzetiségi országok tömegeinek a világháború alatti magatartása”, *Mucsi Ferenc* „A Monarchia felbomlására és

demokratizálására irányuló törekvések” címen tartott korreferátumot. Ránki György ezenkívül részt vett egy, a symposion rendezésében megtartott kerekasztal konferencián, Hanák Péter pedig egy TV adáson.

Bulgária

P. D. Miatev, a szófiai balkáni intézet osztályvezetője, 1968 augusztusában a Magyar Országos Levéltárban folytatott kutatásokat a balkáni országok XIX. századi kapcsolataira vonatkozólag. Az Intézetet augusztus 15-én látogatta meg.

M. Bur Márta, a bolgár Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének munkatársa, 1968 októberében Magyarországon végzett kutatásokat a görög kereskedők magyarországi és balkáni szerepe a XVIII. században című témájához.

*B. T. Dzsordzsevic*s, a Bolgár Tudományos Akadémia Balkáni Intézetének munkatársa, 1968 októberében 3 hetes tanulmányúton Budapesten tartózkodott.

Csehszlovákia

A Magyar Tudományos Akadémia és a Csehszlovák Tudományos Akadémiák Társadalomtudományi Kutatócsoportja közötti csereegyezmény keretében *magyarországi* levéltárakban és könyvtárakban 1968-ban a következők kutattak: *Milan Krájevovič, Otilia Chmelová, Vincent Sedlak, Lubomír Juck, Richard Marsina, Pavel Horvath, Štefan Kazimír, Julius Sopko, Michal Suchý, Vádkerty Katalin, Eudovít Holotík, Maria Hrochová* és *Maria Vvijaľová*.

Csehszlovák levéltárakban és könyvtárakban a következő történészek kutattak: *Babics András, Benczédi László, Csurdi Sándor, Paulinyi Oszkár, Réti László, Szabó Miklós, Szűcs László, Tilkovszky Lóránt* és *Veres Miklós*.

Bartha Antal 1968. augusztus 7–13. között Prágában a VI. nemzetközi szlavisztikai kongresszuson előadással vett részt, melynek címe „Az állami-etnikai egység gondolata a Poveszty Vremennih Let-ben”.

Franciaország

Györffy György egy hónapon át előadásokat tartott 1968 júliusában a poitiersi nyári egyetemen. Előadásai a középkori város, a magyar városfejlődés kezdetei és Budapest kialakulásának nemzetközi kapcsolatai tárgykörből hangzottak el. Mind az előadók, mind a hallgatók különböző kelet- és nyugat-európai, valamint amerikai országokból kerültek ki.

Az École Pratique des Hautes Études ösztöndíjával 1968-ban az Intézet tagjai közül *Barta Gábor, Hegyi Klára, Lackó Miklós* és *Kosáry Domokos* kutattak Párizsban.

A Centre National de la Recherche Scientifique nemzetközi konferenciát rendezett 1968. november 12–16. között Toulouse-ban, a feudalizmus felszámolásának története a nyugati világban tárgykörből. Magyar részről *Benda Kálmán* a XVIII. századvégi magyarországi feudalizmus rendszeréről, *Niederhauser Emil* a jobbágyfelszabadításról és a feudalizmus megszüntetéséről készített referátumot.

Benda Kálmán 1968. november 29–30-án Strasbourg-ban részt vett a Société d’Histoire Contemporaine alakuló ülésén; december 2-án pedig Párizsban, a Centre Universitaire des Recherches Européennes meghívására előadást tartott a magyar jakobinus mozgalomról.

Hollandia

Jemnitz János az Internationaal Instituut voor Soziale Geschiedenis meghívására 1968 novemberében két hetet Amszterdamban töltött. A meghívásra Kautsky balkáni és magyar szocialistákkal folytatott levelezése kiadásának előkészítése céljából került sor.

Jugoszlávia

1968. november 18.—december 6. között a horvát—magyar viszony 1941—1944 témakörben *Tilkovszky Lóránt* jugoszláv levéltárakban végzett kutatásokat.

Kuba

Gilberto Toste, a kubai Tudományos Akadémia Társadalomtudományi osztályának tagja, 1968 novemberében Magyarországon tartózkodott, hogy a magyar történettudományi munka módszereit tanulmányozza és az intézetek közötti kapcsolatok fejlesztéséről tárgyaljon.

Lengyelország

Orbán Sándor 1968. október 14.—november 5. között Lengyelországban tanulmányozta az ottani mezőgazdaság és agrárnépesség szervezetének felszabadulás utáni változásait.

A lublini Marie Curie Intézet delegációja: *T. M. Kazmier*, *L. Myslinski* professzorok és *K. Krzykola* docens, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem és a lublini egyetem közötti csereegyezmény keretében tartózkodtak Magyarországon. 1968. november 22-én meglátogatták az Intézetet, hogy egyes munkatársakkal a történeti kutatás kérdéseiről konzultációt folytassanak.

Janina Leskiewicz, a Lengyel Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének tagja, 1968. november 27.—december 20. között kutatásokat folytatott Budapesten „A parasztság története a XVIII—XIX. sz.-ban” témakörben. Intézeti munkatársakkal is konzultált.

Kovács Endrét a krakói Jagelló Egyetem 1968 decemberében opponensnek hívta meg, Waclaw Felczak habilitációs kollokviumára.

Német Demokratikus Köztársaság

„Az NDK történettudományának elsőrendű feladata a szocializmus eredményeinek marxista-leninista ábrázolása és terjesztése” jelszó alatt ülésezett 1968. október 9—11-én Lipcsében a IV. Német Történészkongresszus. Az NDK 1200 történésze és oktatója mellett szovjet, bolgár, lengyel, vietnami és magyar történészek vettek részt a kongresszuson. *Székely György* „A kapitalizmus előtti társadalmi alakulatok kialakulása és rendszerezése”, *Borus József* pedig a „Történészemlélet és történeti tudat a fejlett szocialista rendszer létrehozásakor” témát tárgyaló munkacsoportban vett részt.

Somogyi Éva 1968. október 8—30. között kutatásokat végzett a merseburgi és drezdai levéltárakban, hogy „Az 1867. évi kiegyezés előkészítése Ausztriában” című témájának anyagát kiegészítse.

A berlini Történettudományi Intézet rendezésében 1968. december 2—3-án nemzetközi kollokviumot tartottak, melyen magyar részről *Spira György* és *Tóth Ede* vettek részt. A kollokvium „Der historische Standort und der Charakter der Revolution von 1848” című témát tárgyalta. *Spira György* korreferátumában megvilágította, hogy az 1848-as magyar forradalmat milyen sajátos vonások különböztették meg a többi európai forradalomtól. *Tóth Ede* azt a kérdést vizsgálta, hogy 1848-ban mennyiben állott fenn együttműködés az európai forradalmi irányzatok között.

1968. december 9—11-én tartották Jénában „A német polgári pártok története 1870-től napjainkig” témakörű konferenciát, melynek I. szekciójában *Hanák Péter* „A pártok története kutatásának módszertana” címmel előadást tartott.

A német—magyar történész vegyesbizottság 1968. december 10—14. között Berlinben ülést tartott. Magyar részről részt vettek: *Berend T. Iván*, mint a bizottság magyar elnöke, *Benczédi László*, *Mérei Gyula*, *Ságvári Ágnes* és *Tokody Gyula*. — *Berend T. Iván* „A nyugatnémet gazdaságtörténetírás a nemzetközi történész-konferenciák tükrében”, *Ságvári Ágnes* „Nyugatnémet tankönyvek a magyar történelemről”, *Mérei Gyula* „Az 1933 utáni nyugatnémet Marx—Engels kiadványok” címmel adott elő a vitaülésen. *Benczédi László* bizottsági titkár a kölcsönös tájékoztatás keretében információt adott az elmúlt évek legfontosabb magyarországi történész vitáiról, továbbá a tíz kötetes magyar történelmi szintézis terveiről és munkálatairól.

NSZK

Ságvári Ágnes 1968. június 8.—augusztus 3. között a DAAD ösztöndíjával a hitleri Németország magyarvonatkozású anyagában kutatott Münchenben az Institut für Zeitgeschichte, a bonni külügyminisztériumi irattár és a koblenzi állami levéltár irataiban.

Kathrin Sitzer müncheni történész 1968 december és 1969 január hónapokban Magyarországon kutatott az 1848—49-es idegenlégiók c. doktori disszertációja kiegészítésére.

Olaszország

Hanák Péter 1968 októberében Triesztben a város Olaszországhoz csatolásának 50. évfordulója alkalmából rendezett tudományos ülészen vett részt, melyet a Risorgimento Társaság rendezett. Felsőzólalásában Magyarország 1918-as helyzetét tárgyalta.

Románia

Andrei Ofetea, a román Akadémia Társadalomtudományi Osztályának vezetője UNESCO megbízással Magyarországon tartózkodott. 1968. szeptember 25-én látogatta meg az Intézetet.

Nikolaus Corivan, a román Akadémia Történettudományi Intézetének osztályvezetője 1968 szeptemberében két hetet töltött Magyarországon, hogy a Kossuth-emigráció politikájával foglalkozó munkájához magyar levéltárakban anyagot gyűjtsön. Az Intézetet több ízben meglátogatta.

Spira György 1968. október 31.—november 20. között Kolozsvár, Marosvásárhely és Bukarest levéltáraiban kutatott az 1848-as magyar forradalom történetére vonatkozó anyagokban.

Simion Fuchs, a Marosvásárhelyi Történettudományi Intézet munkatársa 1968. december 1—21. között kutatott budapesti levéltárakban.

Svédország

Az elmúlt évben Svédországban és Magyarországon a svéd—magyar történész kapcsolatok ápolására történész bizottságok alakultak. A svéd bizottság egyik vezető tagja *Folke Lindberg* professzor, svéd diplomácia- és várostörténész, 1968. július 1—4. között tartózkodott Budapesten. Július 3-án tárgyalásokat folytatott az Intézetben a közös svéd—magyar kiadványsorozat jellegéről és tárgyáról, valamint a svéd—magyar történész együttműködés jövőbeni lehetőségeiről.

Szovjetunió

A kárpát-ukrajnai levéltárak vezetője, *Maria Grigorjevna Obuhova* 1968 júliusában a pesti és soproni levéltárak anyagátárolási módszerét tanulmányozta és ismerkedett az Intézet I. magyar osztályának munkájával.

I. I. Orlik-Garlik, a moszkvai Világ gazdasági és Nemzetközi Kapcsolatok Intézetének főmunkatársa háromhetes tanulmányútra érkezett 1968 októberében. Témájához, „Magyarország nemzetközi helyzete a II. világháború után” Ránki Györggyel konzultált.

K. E. Dzsedszula, a kievi állami egyetem professzora, 1968. október 21-én látogatta meg az Intézetet, hogy újkori egyetemes történészekkel konzultáljon.

A. T. Leszensuk, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Történettudományi Intézetének tagja, ösztöndíjjal 6 hónapig dolgozott Magyarországon. Az Intézet és a Párt-történeti Intézet tagjaival több ízben konzultált a „Magyar munkásmozgalom kezdetei” c. témájához.

1968. november 4-én megvitatták az Intézetben a Szovjetunióban készülő háromkötetes Magyarország története I—II. részét, mely a kezdetektől 1917-ig tárgyalja a magyar történetet. Az 1917 utáni korszakra vonatkozó részt az Intézet már korábban megvitatta. — Ezúttal az Intézet munkatársai közül *Bartha Antal*, *Benczédi László*, *Mucsi Ferenc* és *Niederhauser Emil* tartottak referátumot, és részt vettek a vitában az ELTE képviselői is, köztük nagyobb referátummal *Elekes Lajos* professzor. A hozzászólók egyöntetűen megállapították, hogy a kollektív munka alapos tanulmányok nyomán készült, és jó áttekintést nyújt a szovjet olvasó számára a magyar nép történetéről, de több javaslatot tettek a munka kiegészítésére. — A szovjet munkaközösséget a vitán *Ju. A. Piszarev*, a tört. tud. doktora, *V. P. Susarin* és *T. M. Iszlamov* kandidátusok képviselték. A vita résztvevőinek összegezett véleményét az Intézet igazgatósága írásban juttatta el a szerkesztőbizottsághoz.

1968 novemberében a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából *Pamlényi Ervin* és *Schütz Ödön* az Örmény Tudományos Akadémia vendégeként egy hetet Jerevánban töltöttek. A látogatás célja az volt, hogy felmérjék az örmény—magyar történész együttműködés lehetőségeit.

Mucsi Ferenc 1968 november—decemberében hat hetet töltött sajtó- és könyvanyag kutatással Moszkvában és Leningrádban.

B. J. Lukac, az Ukrán Történettudományi Intézet aspiránusa kandidátusi disszertációjához „A munkás-paraszt szövetség megerősítése Magyarországon 1957—1965” gyűjtött anyagot magyar levéltárakban. Többször konzultált az Intézetben korszaka kutatóival.

USA

A bloomingtoni Indiana Egyetem rendezésében 1968. szeptember 9—14. között tartották a Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társaság IV. kongresszusát, melyre magyar

történészküldöttség utazott *Pach Zsigmond Pál* vezetésével. A küldöttség tagjai: *Berend T. Iván*, *Katus László*, *Makkai László*, *Ránki György* és *Várkonyi Ágnes* voltak. — A kongresszus 8 szekcióban dolgozott, ezeken 80 előadás hangzott el és közel 300-an vettek részt a munkában. *Pach Zsigmond Pál* az I. szekcióban tartotta „Kedvező és kedvezőtlen feltételek a kapitalista fejlődés számára és nemzetközi eskekerdelmi utak a XV—XVII. században” c. előadását. A II. szekcióban *Berend T. Iván* „Ipari struktúra a XX. században Magyarországon”, a III-ban *Makkai László* „A technikai fejlődés megtorpanásának gazdasági és szociális okai a középkorban” címmel, a VIII. szekcióban *Várkonyi Ágnes* „Agrárstruktúra és művelési rendszer Magyarországon a török kiűzése után” és *Makkai László* „Frontier-helyzet Magyarországon a török uralom alatt” című előadásokat tartották. — A magyar delegáció tagjai élénken részt vettek a vitákon és ismételten felszólaltak. A III. szekcióban *Berend T. Iván*, a VIII-ban *Pach Zsigmond Pál* elnökölt.

Denis Sinor, a bloomingtoni Indiana University tanára, 1968 novemberében látogatást tett a budapesti orientalisztikai egyetemi intézetekben és az MTA Nyelvtudományi valamint Történettudományi Intézeteiben.